

Aș fi preferat s-o privesc în tăcere.

— Parfumul de hiacint al obrazilor tăi..., am spus eu. Parfumul de hiacint al obrazilor tăi...

— Vrei să începi de unde ai rămas prima oară? m-a întrebat ea râzând.

— Vreau să încep cu începutul, am spus eu. Fire de aur sclipesc pe veșmântul tău minunat. Dar mult mai minunată decât veșmântul ești chiar tu. Cu prea multă gelozie îți acoperă frumusețea! Pictatu-ți-l-au oare călugării? Veșmintele voastre s-au schimbat mult; nu mai sunt acelea pe care, în tinerețea mea, le-am văzut la Constantinopol. Încă din timpul frumoasei Agnes Sorel a regelui Carol, femeile elegante din Franța își dezvelesc sânii ca bărbații să-i admire. Dar aici voi vă acoperiți până și chipul. O, de-am putea călători împreună în liberul Occident!...

Apoi am început să-i povestesc:

— Pe prima femeie care m-a învățat tainele iubirii trupești am întâlnit-o în apropiere de Rin, într-un loc numit Izvorul Tinereții. S-a întâmplat în aceeași dimineață despre care ți-am povestit, când, destepându-mă în cântecul unei privighetori, am văzut Moartea dansând pe zidul cimitirului. Chiar dacă era mult mai în vârstă decât mine, era frumoasă femeia aceea și nu încerca să-și ascundă frumusețea. Fără nici un veșmânt pe ea, așa cum o făcuse Dumnezeu, stătea pe marginea unui heleșteu, cufundată în lectura unei cărți, în timp ce împrejurul ei, doamne și seniori jucau diferite jocuri sau, lângă mesele încărcate ce pluteau pe apă, se ospătau. Numele ei era Dorothea. Ea este aceea care mi-a dat o scrisoare de recomandare pentru Aeneas Sylvius din Basel, dacă știi cine este Aeneas Sylvius. Toate acestea mi s-au întâmplat după ce m-am despărțit de Frații Liberului Cuget. Până atunci nu mă iubisem decât prin tufișuri, după căderea întinericului. Dar acea distinsă femeie m-a așezat pe o saltea de puf și a aprins multe lumânări în jurul patului, ca să nu pierd nimic din farmecul ei.

Obrajii Annei Notaras și-au schimbat culoarea, mai întâi în galben, apoi în roșu de foc. Buzele au început să-i tremure, apoi m-a întrebat cu voce stinsă:

— Oare de ce-mi povestești mie aceste lucruri? Nu era în obiceiul tău să vorbești astfel. Sau poate că doar eu nu te-am crezut în stare.

— Vorbesc așa fiindcă te doresc. Pasiunea trupului poate că nu este întotdeauna dragoste. Dar nu există dragoste fără dorință trupească. Tu ai observat că nu ți-am vorbit despre asta când am fost doar noi doi. Dacă aș fi profitat de slăbiciunea ta, nu m-aș fi împuns cu cuțitul, sunt sigur. Ochii tăi mi-au povestit-o. Dar cu forța, niciodată nu voi dori ceva de la tine. Fiindcă pasiunea mea este curată ca o flacără. Bucura-mă-voi doar de mi te vei dărui... Anna Notaras, Anna Notaras... Mult te iubesc! Dar nu asculta ce spun, fiindcă eu nu știu ce spun. Sunt doar fericit. Fericit de tine... Începusem odată să-ți vorbesc despre Frații Liberului Cuget. Ei nu recunosc decât cele patru evanghelii, refuză botezul, iar bunurile și le gospodăresc în comun. Printre ei sunt și săraci, și bogați, chiar și oameni despre care nimeni nu și-ar putea imagina că le împărtășesc ideile. Se recunosc între ei după semne misterioase. În toate țările au fondat diferite secte, chiar și printre derviși. Eu le datorez viața. De aceea m-am războit în Franța, fiindcă mulți dintre Frații Liberului Cuget au urmat-o din proprie voință pe Fecioara din Orléans. Dar la douăzeci și patru de ani m-am despărțit de ei. Fanatismul le era mai rău decât orice intoleranță... O, dragostea mea! Pe multe drumuri am mai rătăcit! La Strasbourg am întâlnit un artist care picta pe lemn și turna litere din metal. Căuta un om de încredere acel Johannes Gensfleisch ce-și spunea Gutenberg. El mi-a promis că, pentru trezeci de monede, mă va învăța o nouă artă a semnelor scrise. Începuse prin a reproduce cărți. După ce o carte era gata, reușea să termine, în același timp, următoarele o sută sau chiar o mie de cărți identice cu prima. Mi-a promis că voi ajunge un om foarte bogat. Dar eu nu aveam trezeci de arginți. În ochii lui am citit că nu se mândrea de pomană cu știința sa. N-am mai auzit nimic despre el. De atunci au trecut șaisprezece ani.

— Apoi ai renunțat la tot, pentru a te căsători, a spus ea ironic. Știu. Vorbește-mi despre căsătorie. Oare ai fost mai fericit în căsătorie decât atunci, la marginea heleșteului, lângă acea femeie despuțată? Povestește! Nu te sfii!

Mi-am adus aminte de acea vară toridă de la Florența, mi-am adus aminte de apa galbenă a râului și de dealurile arse de secetă. Și ușoara mea bucurie s-a risipit. I-am spus:

— Dar ți-am povestit despre Florența și Ferrara. Poate că nu ți-am povestit despre cum s-au certat din cauza a trei litere timp de doi ani cei mai mari erudiți ai epocii. Despre ei n-a rămas altă amintire în Florența în afara țipetelor cu care se încheiau nesfârșitele lor certuri: *aristao, aristao*. La prânz, li se aduceau de obicei cotlete fragede de porc înmiresmate cu rozmarin, care la Florența se numesc *arista*. Va rămâne acolo amintirea lor vie, cât despre unirea Bisericilor Occidentului și Orientului, nimeni nu-și va mai aminti, fiindcă locuitorii Florenței au memorie scurtă, dar iubesc mâncărurile gustoase. *Aristao, aristao!* Când eu și tu nu vom fi decât pulbere, florentinii încă își vor aminti de urletele acelor filozofi. Cunosco Florența... Într-adevăr, o cunosc, am asigurat-o eu. Acolo, orice negustor este un prinț. Numai că evită distincția și se îmbracă simplu. Mai înainte de a consimți să spună un cuvânt despre treburile orașului, își acordă singur acest privilegiu. Nu există funcție, oricât de neînsemnată, pentru care negustorul să nu aibă un cuvânt de spus, și s-ar părea că în Florența nu se întâmplă nimic despre care el să nu știe. Negustorul este cel care cumpără și vinde dreptul de a copia o carte grecească, el organizează ospetele cărturarilor, construiește frumoasele vile ale orașului, și tot el îi poate împumuta bani chiar și papei. Nu este multă vreme de când a oferit conciliului ajutor financiar, făcându-și socoteala că banii, oricum, pe o mie de căi diferite, tot în lada lui se vor întoarce.

— De ce eviți, Ioannis Anghelos, să răspunzi la întrebarea pe care ți-am pus-o? Ce bucurie îți mai poate aduce durerea pe care mi-ai provocat-o când mi-ai spus că ești căsătorit?

— Oare de ce să vorbim tot timpul despre mine, doar despre mine? am întrebato. De ce nu povestești nimic despre tine?

— Sunt Anna Notaras, a rostit ea cu mândrie. E de ajuns. Despre mine, altceva nu-i de povestit.

Are dreptate. Ea a trăit toată viața în umbra palatului, în grădinile Bosforului. A fost purtată în litieră, ca praful să nu-i atingă picioarele, a fost plimbată în bărci acoperite cu baldachin, ca soarele să nu-i ardă pielea. Filozofi bătrâni s-au ocupat de educația ei. În timpul acesta, ea răsfoia distrată paginile cărților și admira aurul, albastrul și cinabrul miniaturilor. A urmărit slujbele religioase din spatele grilajului din frunze de aur al balconului, respirând mirosul de tămâie sfântă și desfătându-și urechile cu ingereștile glasuri de argint ale celor castrați, care se înălțau până în imensa cupolă a Catedralei Sfânta Sofia. Dar în fața sfințelor icoane a ingenuncheat și s-a rugat la fel ca orice femeie săracă din Constantinopol. Ea este Anna Notaras. A fost crescută și educată pentru a fi soție de împărat. Ce altceva ar mai fi de povestit?

— Numele ei era Ghita, am început eu să povestesc. Locuia pe străduța ce duce spre Mănăstirea Franciscanilor. În peretele cenușiu al casei sale se deschidea o poartă întărită cu fier și o singură fereastră protejată cu un grilaj. În spatele acestei ferestre trăia ea, într-o cameră sărăcăcioasă, care amintea de chilia unei călugărițe.

Toată ziua o puteai auzi apostrofându-i pe trecători sau cântând, cu voce ascuțită, rugăciuni și imnuri religioase. Avea un chip înspăimântător. O boală cumplită îi ciuruisese fața. Ca o mască a morții era chipul ei, pe care doar ochii erau vii.

Deseori, ca să-și omoare timpul, însoțită de o sclavă neagră care-i căra coșul, se plimba pe străzile orașului. În asemenea ocazii, obișnuia să poarte o rochie cusută din bucățele multicolore de pânză, mantia și păru-i fiind acoperite de iconițe din metal pictat cu imagini sfinte și de medalii sfințite la mănăstire, care zdrângăneau la flece pas pe care-l făcea, anunțându-i sosirea încă de departe. Râdea de ea însăși și bombănea tot timpul. Dar dacă cineva se

oprea din drum ca s-o privească, îl spurca aruncându-i cele mai de ocară vorbe. Ea însăși spunea că este *Nebuna lui Dumnezeu*. Franciscanii o protejau, fiindcă era femeie bogată. Rudele îi îngăduiseră să trăiască de una singură, fiindcă era văduvă, iar averea ei era plasată în comerțul lor de lână și în trezoreriile lor. Toată lumea din Florența o cunoștea, dar de unde aș fi putut eu, un străin, s-o cunosc?

Nu, n-am știut nimic despre ea până în momentul când am întâlnit-o. Într-o zi, m-a văzut pe Ponte Vecchio și a venit după mine. Am crezut-o nebună. A insistat să primesc în dar o statueta de fildeș. Puțin mai înainte, în fața tarabei unui negustor de bijuterii, mă uitasem cu admirație la obiectul acela. Nu, tu nu poți înțelege! Oare cum aș putea să-ți explic ce s-a întâmplat cu noi?

Eram tânăr pe atunci, aveam douăzeci și cinci de ani și ardeam de dorință. Eram un bărbat viguros, dar nu mai aveam speranță. Disperarea mea era atât de mare, încât nu mai puteam să suport anteriele negre și chipurile bărboase ale grecilor. Uram capul rotund al lui Bessarion și mirosul său de pergament și de cerneală. În hanul unde locuiam, mă trezeam dimineața în putoarea insuportabilă de transpirație și de excremente. Fusese o vară toridă, înspăimântătoare. La Ferrara am cunoscut ciurma și dragostea. Nu mai credeam în nimic. Mă uram pe mine însumi. Sclavia mea, lanțurile mele, închisoarea trupului meu... Oare cum le-ai putea tu înțelege?

M-a condus la ea. În camera ei de călugăriță era o bancă de lemn pe care o folosea drept pat, un blid de argilă plin cu apă și câteva resturi de mâncare pe podea care miroseau urât. Dar în fundul acestei camere dezolante era o ușiță pe unde ajungeai într-o încăpere mobilată cu mult gust. Avea și o grădină înconjurată de ziduri, cu un heleșteu unde apa susura, păsărelele ciripeau în colivii și pomii erau verzi. La fel cum, îndărătul chipului ei grotesc și a apucăturilor bizare, se ascundea o femeie inteligentă și chinuită, care, din disperare, făcuse din ea însăși *Nebuna lui Dumnezeu*. În tinerețe, am continuat eu, fusese o femeie deosebit de frumoasă, bogată și fericită. Dar

bărbatul ei, împreună cu cei doi fiți ai lor, murise, după o suferință cumplită de câteva zile, de aceeași boală care îl distrusese și ei frumusețea. A încercat pe pielea ei cât de nesigură este viața, ce puțină speranță există chiar și într-o fericire aparentă. Dumnezeu a lovit-o și i-a împins chipul în noroi. Nu mă îndoiesc că, un timp oarecare, trebuie să fi fost nebună în adevăratul sens al cuvântului. Dar rațiunea i-a fost mai puternică decât rătăcirea. Din disperare, sfidătoare, s-a întors la Dumnezeu și la oameni. Rugăciunile ei erau blesteme, blestemele ei, rugăciuni. Privirea ei era tristă, usturătoare, dureroasă... Nu, nu știu dacă mă poți înțelege. Nu avea mai mult de treizeci și cinci de ani, dar chipul ei hidos o făcea să pară peste măsură de bătrână. Avea gura crăpată, de aceea, când vorbea, se aduna spumă albă în colțurile gurii ei. Dar ochii...

Anna Notaras mă asculta cu capul aplecat și mâinile încrucișate pe piept. Razele de lumină se jucau de-a ascunselea pe negrul și pe roșul covoarelor. Din colțul său, bătrânul eunuc își arunca privirea cenușie când spre unul, când spre altul, încercând să deslușească vorbele de pe buzele noastre. Am continuat:

— Mi-a dat să mănânc și să beau. Privirea ei mi-a devorat atunci chipul. Uneori mă mai duceam s-o văd. Îmi povestea despre tot amarul din inima ei nefericită. Iar în mine s-a deșteptat o milă imensă. Mila nu înseamnă dragoste, Anna Notaras. Dar uneori, când o ființă umană îi aduce altuia bucuria doar prin simpla-i prezență, poate înlocui dragostea. Credeam că are oarecare avere, din moment ce franciscanii o protejau, dar pe vremea aceea nu știam că era nemai-pomenit de bogată. Într-o zi, mi-a trimis la hanul unde locuiam veșminte noi și scumpe, însoțite de o pungă burdușită cu monede de argint. Dar n-am vrut să-i accept darul. Nici pentru a-i face plăcere. În altă zi, mi-a arătat un portret de-al ei din tinerețe. Atunci am înțeles mai bine. Dumnezeu îi distrusese fericirea și o închisese în infernul propriului trup. Ea m-a văzut pe pod și a fost fascinată de prezența mea, în ea s-a redeșteptat pasiunea, dar și-a înfrânat